

1. Kultura neslyšících

1.1 Vymezení pojmů

Abychom byli schopni akceptovat potřeby neslyšících lidí a respektovat jejich komunitu, jejich kulturu, je potřebné mít alespoň základní povědomí o tom, co je komunita neslyšících, kdo může být její součástí, a také o tom, co je kultura neslyšících a jaké jsou její složky.

S pojmem **kultura** se v běžném životě setkáváme poměrně často, ne vždy se ale jedná o stejný kontext. Proto si hned v úvodu termín kultura ve vztahu ke komunitě neslyšících vyjasníme.

Kultura³ je obecně velmi široký termín a její definice se u jednotlivých autorů liší.⁴ Za velmi výstižné považuji Průchovo (2001) rozdělení na **širší** a **užší pojetí kultury**. Do **širšího pojetí kultury** zařazuje: „(...) vše, co vytváří lidská civilizace – tedy jednak materiální výsledky lidské činnosti, jako jsou např. lidská obydlí, nástroje, oděvy. A další jednak duchovní hodnoty lidí, jako je náboženství, umění, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politika, právo (...)“ (Průcha, 2001, s. 31). Do širšího pojetí kultury řadíme podle Průchy např. také návštěvu vernisáže obrazů nebo promítání v kině, návštěvu divadla apod. Naopak **užší pojetí**

³ **Kultura**: „z lat. colere – vzdělávat, pěstovat; původně v souvislosti se zemědělstvím ve vazbě na obdělávání půdy (agri cultura). Do nové perspektivy termín kultura uvedl Marcus Tullius Cicero, když ve svých Tuskulských hovorech z 1. stol. př. n. l. označil filozofii za ‚kulturu ducha‘; od něho se rozšířilo užívání pojmu kultura jako pojmu vymezujícího oblast lidského vzdělávání, tedy pojmu s výraznou hodnotící funkcí. V tomto významu zůstává užívání pojmu kultura po celý středověk, novověk a kromě všech odborných kruhů až do současnosti“ (Varianty, 2005).

Jiným a zajímavým způsobem na kulturu nahlíží Clifford Geertz (2000). Geertz tvrdí, že „jsme nedokonalá a nedokončená zvířata, která se dokončují a finalizují prostřednictvím kultury – nikoli prostřednictvím nějaké obecné kultury, ale jejich zcela specifických podob (...)“ (Geertz, 2000, s. 62).

⁴ Marphy (1998, s. 32) označuje kulturu jako „(...) celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím (...)“ Velmi obecnou definici kultury je možné nalézt ve Velkém sociologickém slovníku (1996, s. 547–549): „Kultura je soubor prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vstupuje v podobě: (a) výtvorů lidské práce, (b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců), (c) idejí (kognitivních systémů), (d) institucí organizujících lidské chování.“

pojmu kultura je vztahováno pouze k chování lidí, které je pro dané společenství typické, obvyklé. Součástí kultury v užším pojetí jsou např. pravidla loučení v minoritních⁵ skupinách (jakou je např. komunita neslyšících) nebo pravidla přijímání členů do komunity či kmene, ale již ne samotné výsledky chování a činnosti lidí. Jak uvádí Průcha (2001, s. 31): „*kultura je vztahována spíše k projevům chování lidí – tedy kulturou určitého společenství se míní jeho zvyklosti, symboly, komunikační normy a jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávaná tabu.*“

V úvodních částech publikace se budu zabývat kulturou minoritní skupiny neslyšících. V souvislosti s tím je dobré si uvědomit, že není možné striktně rozdělovat kultury dle jejich kvality na „lepší“ a „horší“. Kultury jsou vzájemně nesrovnatelné a každá je jedinečná. Tento teoretický princip náhledu na kvality kultur se nazývá **kulturní pluralita**:⁶ „*(...) jednotlivá společenství mají své specifické kultury, které je nutno považovat za zcela rovnocenné (...)*“ (Průcha, 2001, s. 23). Situace v Česku nebyla zatím dostatečně zmapována, a tak budu využívat především zahraničních pramenů.

Termín **kultura neslyšících** „*vznikl v sedmdesátých letech dvacátého století, aby se ukázalo, že komunita neslyšících může existovat*“ (Ladd, 2003, s. xvii). V současné době je v západních zemích, v USA a v severovýchodních zemích běžně zažitý. V České republice se o jeho šíření snaží především mladí neslyšící, kteří bojují za respekt ke své komunitě a za její rovnoprávnost.

Předtím než se začneme věnovat popisu kultury neslyšících, je nutné ještě definovat pojem **komunita**. „*Komunitou rozumíme společenství lidí, kteří mají jeden či více společných znaků, jimiž se odlišují od ostatních*“ (Zima, 1999, s. 149).

Zima (1999, s. 149–169) udává přehled definovatelných rysů, na základě kterých se mohou různé komunity vydělovat:

- rys povahy lokalizační,
- rys povahy biologické,
- rysy společenské, historické a ekonomické,
- rys povahy kulturní,

⁵ Minoritní skupina je skupina lidí odlišujících se jedním nebo více společnými znaky od většinové společnosti. Minoritní skupina je počtem svých členů výrazně menší než skupina většinová.

⁶ O princip kulturní plurality usiluje i kulturní a sociální antropologie. Jedná se o hodnotovou neutralitu, což znamená, že se snaží nerozlišovat kultury, resp. společnosti, na horší a lepší, nehodnotit je, ale popisovat je, analyzovat a zkoumat a na základě systematického poznání kultur jednotlivých společností formulovat obecné teorie o tom, co je kultura jako taková, čili definovat pojem kultury (Buryánek, ET AL., 2002).

- rys povahy jazykové,
- rys povahy sociální.

V odborné literatuře se dočteme, že „*Neslyšící vytvářejí své komunity na třech základních rysech: hluchota, komunikace a vzájemná podpora*“ (Woll – Ladd, 2003, s. 153).

Podívejme se podrobněji na tyto tři základní rysy.

Hluchota jako biologický rys striktně odděluje komunitu neslyšících od společnosti a komunit slyšících. Převážná⁷ část členů komunity neslyšících má více či méně narušenou schopnost slyšet, která je dána různými vnitřními a vnějšími příčinami, nežli je ztráta sluchu dána dědičně.

Komunikace v komunitě neslyšících probíhá v národním znakovém jazyce. Vždy se jedná o vlastní znakový jazyk daného společenství. Na světě neexistuje pouze jediná komunita neslyšících, ale existuje jich několik a odlišují se mj. národním znakovým jazykem (např. čeští neslyšící užívají český znakový jazyk, britští neslyšící užívají britský znakový jazyk apod.).

Vzájemná podpora členů komunity neslyšících pramení ze dvou výše uvedených rysů. Komunity neslyšících vznikají především při (internálních) školách pro neslyšící a v klubech neslyšících (Woll – Ladd, 2003, s. 153). Podle Zimy (1999) bychom označili tento rys za lokalizační a současně také kulturní, neboť právě v těchto místech dochází k předávání kultury, historie neslyšících, hodnot i tradic z jednotlivých členů komunity na druhé.

Nejenom díky rozdílným mluveným jazykům, kterými mluví slyšící lidé, a znakovým jazykům, kterými se dorozumívají lidé neslyšící, dochází při jejich vzájemném kontaktu k mnohým nedorozuměním a konfliktům. Výrazným znakem komunity neslyšících je proto stát v těchto situacích při sobě a poskytovat si vzájemnou potřebnou podporu (Padden – Humphries, 1988).

Jak je patrné z výše uvedeného Zimova (1999) výčtu, člověk nemusí být členem pouze jedné komunity, ale současně může být v komunitě neslyšících a v komunitě obyvatel ze severních Čech. V rámci jednotlivých komunit slyšících i neslyšících mohou vznikat menší **subkomunity**. Hovoříme pak např. o subkomunitě neslyšících lesbiček a gayů, subkomunitě neslyšících Židů, subkomunitě neslyšících černochů apod.

⁷ Do komunity neslyšících patří lidé neslyšící, ale ve výjimečných případech i lidé slyšící (více v kapitole Příslušnost ke kultuře).

Kultura neslyšících, českých i zahraničních, je předávána a udržována uvnitř komunity neslyšících. Jelikož znakový jazyk nemá psanou formu, nebylo možné kulturní dědictví v minulosti předávat jinak než přímým kontaktem mezi jednotlivými členy komunity. V současné době to možné je. Díky moderním technologiím, které umožňují zaznamenávat kulturu neslyšících na různé nosiče dat, jsme schopni pozorovat její vývoj, popř. její změny.

Základní členění kultury neslyšících jsem přejala od Ladda (2003) a doplnila o poznatky a příklady Lana, Hoffmeistera a Bahana (1996) a o informace ze semináře Kultura Neslyšících.⁸ Jednotlivé příklady kultury neslyšících pocházejí od Kyla (1998) a Vojnarové (2002).

1.2 Příslušnost ke kultuře

Neslyšící osoba se musí cítit „být doma“, být součástí komunity neslyšících. Tento proces je přirozený a nenucený. Své příslušenství ke komunitě nelze odvozovat od pravidelných návštěv kulturních akcí nebo od zaplacení členských příspěvků v klubech nebo jiných organizacích neslyšících.

Prvním nezbytným krokem k příslušnosti do komunity je **přijetí nového člena stávajícími členy komunity**. O tomto aktu se nejedná na schůzce klubu, ale jde o přirozený proces adaptace⁹ v určitém společenství a zařazení se do něj.

Ladd (2003) uvádí **tři základní cesty ke členství** v komunitě neslyšících:

- být neslyšícím dítětem neslyšících rodičů nebo svou hluchotu zdědit v třetí generaci;
- navštěvovat školu pro neslyšící nebo být jejím absolventem;
- nenavštěvovat nebo neabsolvovat školu pro neslyšící, ale ve volném čase se stýkat s komunitou neslyšících.

Možnosti, jak se stát členem komunity, tj. i komunity neslyšících, nám u Laneho, Hoffmeistera a Bahana (1996, s. 159) popisují **čtyři charakteristiky**:

⁸ *Seminář Kultura českých neslyšících*. Seminář probíhal v období ZS, LS 2004/2005 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace, obor čeština v komunikaci neslyšících.

⁹ Adaptací rozumíme strukturu nebo chování organismu, který se přizpůsobuje konkrétnímu prostředí.

- podobné tělesné charakteristiky nebo kulturní zvyklosti, jako je např. barva kůže nebo společný jazyk;
- identifikování sebe samého jako člena minority a jeho přijetí ostatními stávajícími členy minority;
- tendence uzavírat manželství v rámci komunity;
- vzdor minoritní skupiny proti útlaku většinové společnosti.

Asi nejpřísnější podmínky zmiňují Bakerová a Cokely (1999, s. 56). Ve své publikaci uvádějí čtyři možné cesty ke členství v komunitě neslyšících:

- podmínka audiologická: Jednou z cest pro potenciálního člena může být určitá ztráta sluchu. Autoři uvádějí, že lidé se ztrátou sluchu jsou do komunity neslyšících přijímáni o poznání rychleji než lidé bez ní.
- podmínka politická: Potenciálním členem komunity neslyšících se může stát osoba, která se zásadně podílí na věcech veřejných spojených s komunitou neslyšících.
- podmínka jazyková: Podmínkou pro vstup do komunity touto cestou je kompetence rozumět znakovému jazyku dané komunity neslyšících i plynule ho užívat.
- podmínka společenská: Poslední možnou cestou ke členství v komunitě neslyšících je dostatečná angažovanost v životě komunity neslyšících.

Podle Bakerové a Cokelyho (1999) jsou „jádrům“ (komunity neslyšících) ti, kteří splňují všechny uvedené podmínky. Slyšící člověk se tedy ve výjimečných případech členem komunity stát může – ale nikdy nepatří do jejího úplného středu.

Podle Lada (2003) lze částečné členství v komunitě neslyšících přiznat i **slyšícím dětem neslyšících rodičů**. Ty se však často sdružují v samostatných institucích, např. CODA.¹⁰ O členství můžeme uvažovat i u **slyšících lidí, kteří si vzali za manžela nebo manželku neslyšící osobu**. Ve výjimečném případě se členem komunity neslyšících může stát **slyšící člověk, který pro komunitu neslyšících po dlouhou dobu pracuje či pracoval**.

¹⁰ CODA sdružuje děti neslyšících rodičů. „Jedná se o aktivní organizaci, jež se spolupodílí na mnoha výzkumech v oblasti znakového jazyka, psychologie, sociologie apod. Nabízí poradenské služby, pořádá různé semináře, společenské akce, kurzy znakového jazyka, setkání rodičů s dětmi atd. Nefunguje samoučelně (...), podává nejnovější informace z oblasti znakového jazyka a přibližuje slyšícím lidem život Neslyšících. Všechny jejich úsilí směřuje k zachování, podpoře a rozvoji dvojího kulturního a jazykového dědictví slyšících dětí neslyšících rodičů“ (Gavelčíková, 2002). Více informací např. Redlich, 2003, 2008.

Naopak Paddenová (1988) tvrdí, že členové komunity neslyšících se shodují v tom, že **slyšící jedinci se nikdy nemohou plně stát členy neslyšící komunity**. I když mají neslyšící rodiče a jsou rodilými mluvčími znakového jazyka, stále jim chybí prožitek vyrůstat jako neslyšící.

I v našem prostředí je možné setkat se s tímto striktním pohledem na členství v komunitě neslyšících. Člověk bez ztráty sluchu se nikdy nemůže stát stoprocentním členem komunity neslyšících. Všechny prožitky neslyšících lidí jsou pro slyšícího člověka pouze zprostředkované.

Specifikum komunity neslyšících spočívá mimo jiné v přenosu kultury na další generace. Kultura se v rodině z generace na generaci přenáší pouze u 5–10 % neslyšících, 90–95 % neslyšících si kulturu předává ve školách pro neslyšící, na internátech a v organizacích neslyšících. Důvodem je skutečnost, že neslyšící děti se v 90–95 % rodí do slyšících rodin. Přirozený přenos kultury zde tedy není možný. Neslyšící dítě se o kultuře neslyšících dovídá zprostředkovaně, ne pouhým nabýváním v rodině. Záleží pak pouze na rodině, zda kulturu neslyšících představí dítěti již v raném věku, nebo zda se k ní dítě dostane až v průběhu školní docházky.

1.3 Komunikace

Základní charakteristikou komunity (českých) neslyšících je **komunikace (českým) znakovým jazykem**. V minulých letech nebyl osud znakovému jazyku nakloněn, v České republice se stále za jeho rovnoprávnost musí bojovat. Přesto znakový jazyk je a byl hlavním dorozumívacím prostředkem neslyšících lidí a prostředkem předávání kultury neslyšících.

O historii znakového jazyka se dozvídáme především z historických pramenů, v kterých je popisováno organizované vzdělávání neslyšících dětí. Prvním učitelem v Evropě, který do školy (v Paříži) zavedl znakový jazyk, byl **Abbé de l'Épée**.¹¹ L'Épée „byl přesvědčen, že znaky, které si neslyšící vytvářejí, jsou jejich mateřským jazykem, jenž má v jejich vzdělávání nezastupitelnou úlohu. (...) svou dobu předběhl v tom, že byl přesvědčen, že neslyšící mohou plnohodnotně myslet ve znacích“ (Hrubý, 1999, s. 103).

¹¹ Francouzský kněz Abbé de l'Épée žil v letech 1712–1789.

Velmi zajímavé je pozorovat neslyšící, jak sami hodnotí komunikační úroveň členů své komunity. Setkala jsem se např. s výrokem neslyšícího¹² o jiném členu neslyšící komunity: „*Ten ukazuje čistým znakovým jazykem*“¹³ (zvýraznila autorka).

V rozhovoru s jedním neslyšícím jsem se dozvěděla, že rozděluje komunitu neslyšících na **jádro komunity**, kam mohou patřit pouze lidé, kteří se jako neslyšící narodili nebo kteří ohluchli před rozvinutím mluvené řeči. Pro komunikaci používají „čistý“ znakový jazyk. Ve vzdálenějších vrstvách od jádra jsou ti neslyšící, kteří sice komunikují znakovým jazykem, ale v situacích, jako je návštěva lékaře, úřadu či při komunikaci s neznámými slyšícími lidmi, používají i mluvenou řeč.

Paddenová a Humphries (1988) uvádějí, že nejuznávanějším je v komunitě neslyšících ten, kdo užívá znakový jazyk a kdo jej umí použít ve všech komunikačních situacích – tedy nejen v běžné komunikaci, ale i při vyprávění vtípů, hádanek, příběhů. Petr Vysuček, člen komunity neslyšících a rodilý mluvčí českého znakového jazyka, se domnívá, že neslyšící v Česku s uvedeným tvrzením nesouhlasí. Jejich respekt ke znakovému jazyku se totiž stále ještě buduje. Pro české neslyšící je nejuznávanějším členem komunity ten, kdo podnikl zásadní činy k prosazení kultury neslyšících ve slyšící společnosti.¹⁴

Jak uvádí Paddenová a Humphries (1988), neslyšící dítě již v pěti letech ví, že neslyšící používají ke své komunikaci znakový jazyk a že naopak slyšící lidé používají ke své komunikaci mluvidla a mluvený jazyk. Kolem sedmi let neslyšící dítě pozná, zda jeho komunikační partner je rodilým mluvčím znakového jazyka, nebo zda komunikuje s neslyšícím, který se znakový jazyk naučil až v pozdějším věku. Neslyšící dítě stejného věku je schopné zpozorovat chyby slyšících uživatelů znakového jazyka.

Ze zahraniční literatury je patrné, že neslyšící **v cizině** (např. ve Velké Británii, ve Francii, v USA) **jsou na svůj jazyk, znakový jazyk, hrdí**. Míru hrdosti dokazuje vytváření tzv. **legend o původu jazyka**. Pro příklad uvádím variantu příběhu francouzských neslyšících, kteří si z generace na generaci předávají historky o tom, jak Abbé de l'Épée „vynalezl“ znakový jazyk a zavedl jej do fran-

¹² *Seminář Znakový jazyk*. Seminář probíhal v období ZS 2004/2005 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, v Ústavu českého jazyka a teorie komunikace, obor čeština v komunikaci neslyšících.

¹³ Co je „čistý“ znakový jazyk, není nikde definováno. Sami neslyšící neumí vyjmenovat kritéria, která by jej vymezovala. Pokud však o někom prohlásí, že ukazuje „čistým“ znakovým jazykem, pak se na tomto hodnocení mnohdy shodnou s jinými neslyšícími osobami.

¹⁴ Pro Petra Vysučka je to např. Mgr. Věra Strnadová.

couzských škol pro neslyšící. Příběh je vymyšlen (Abbé de l'Épée znakový jazyk nevymyslel), ale neslyšícím dodává pocit hrdosti na svou historii a jsou pyšní na činy člověka, jakým byl právě l'Épée. Historika vypráví tento příběh:

Abbé de l'Épée se v noci procházel po lese. Po několikahodinové cestě se cítil unaven a začal hledat vhodné místo k přespaní. V dálce spatřil světlo jednoho domu. Došel až ke zdroji světla a zatukal na dveře. Nikdo mu nepřišel otevřít, a tak se rozhodl vstoupit bez vyzvání.

Uvnitř spatřil dvě dívky, které seděly u krbu a vyšívaly. Potichu na ně promluvil, ale ony mu neodpověděly. Popošel blíže a znovu na ně promluvil. Opět se mu nedostalo žádné odpovědi. Abbé byl velmi zmatený, ale usadil se vedle nich. Dívky si ho všimly, ale nijak nereagovaly. Nepromluvíly ani slovo.

O chvíli později vstoupila do místnosti matka dívek. Velmi se divila, jak Abbé poznal, že její dcery jsou hluché. Abbé neměl o jejich hluchotě ani tušení, ale nyní pochopil, proč mu neodpověděly. Znovu si prohlédl ty dvě mladé dívky a pochopil své poslání (Padden – Humphries, 1988, s. 27).¹⁵

Výzkum znakového jazyka v Česku¹⁶ začal až v roce 1993. Starší generace neslyšících lidí, která vyrůstala v době, kdy bylo ve školách užívání znakového jazyka zakázáno,¹⁷ si na znakový jazyk jako na povolený a rovnocenný komunikační prostředek musí stále ještě zvykat.

Komunita neslyšících bude vždy menšinovou komunitou a je nutné zabývat se jejich možnostmi komunikace s většinovou, slyšící společností – komunitou. Neznalost rozdílnosti povah obou jazyků a neznalost kulturního pozadí jednotlivých komunit dává příčiny ke vzniku řady problémů a trapných situací především pro neslyšící stranu. Na základě těchto nedorozumění vzniká velká část historek a vtípů, které si neslyšící mezi sebou předávají. Tyto nepříjemné zážitky stmelují členy komunity dohromady a dávají jim určitou sílu, že když toto zvládli jiní neslyšící, proč by to nezvládli oni sami také.

¹⁵ Je možné vyhledat několik verzí výkladu uvedeného příběhu. Kněz pochopil své božské poslání věnovat se neslyšícím a ukázat jim cestu k Bohu. Abbé de l'Épée již při prvním kontaktu použil pro komunikaci s neslyšícími dívkami ruce, a proto pochopil, že neslyšící se musí vzdělávat ve znakovém jazyce. Obě vysvětlení pocházejí ze spontánní komunikace s neslyšícími osobami.

¹⁶ S prvním výzkumem znakového jazyka ve světě začal ve Spojených státech amerických William Stokoe. Svou první knihu o americkém znakovém jazyce publikoval v roce 1960.

¹⁷ Po roce 1880 (Milánský kongres) se v evropských státech a v USA postupně zakazovalo užívání znakového jazyka ve školách i jiných institucích. Znakový jazyk byl v České republice uznán jako rovnoprávný jazyk až s přijetím zákona č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a změně jiných zákonů. O tom, zda je znakový jazyk v Česku rovnoprávný s češtinou, by bylo možné vést dlouhé diskuse.

Pro jasnější představu uvádím jeden příklad, který se jako vtíp šíří v komunitě amerických neslyšících:

Nezaměstnaný neslyšící muž si přečetl v novinách inzerát, že jedna nová firma nabízí mnoho volných pracovních míst. Rozhodl se tam zajít a o práci požádat. Přišel do hlavní kanceláře dané firmy, napsal něco na kousek papíru a předal jej sekretářce. Ta jen zakroutila nesouhlasně hlavou, vrátila papírek neslyšícímu a poslala jej k muži sedícímu ve vedlejší místnosti. I on si přečetl papírek, zakroutil zamítavě hlavou a poslal muže k jinému zaměstnanci firmy na vyšším postu. Takto si neslyšícího muže předávali, až se nakonec dostal do kanceláře ředitele firmy. Ten si také lísteček přečetl a odpověděl: „Ne, já si opravdu chci svou práci ponechat.“ To, co měl neslyšící muž napsané na svém papírku, bylo: „Chtěl bych Vaši práci.“ nikoli „Chtěl bych u vás práci“ (Holcomb, 1994, s. 6).

V Česku se s podobnými příběhy zatím nesetkáme. Neslyšící uznávají, že podobný typ příběhů je ve světě běžný, u nás se zatím do kultury neslyšících nedostal. Domnívám se, že s přibývajícím respektem většinové společnosti ke znakovému jazyku se podobné povídky začnou objevovat i u nás.

1.4 Místa setkávání

Kyle (1990, čerpáno z Homoláč, 1998) se ve svých úvahách o vzniku kultury domnívá, že kultura neslyšících se rozvíjí převážně v klubech, kde je prostor pro snadnou interakci a pro komunikaci ve vlastním jazyce. Mizí zde jakékoli komunikační problémy a neslyšící si mohou bez potíží vyměňovat zážitky a zkušenosti ze svého života.

Je obvyklé, že se kultura slyšících předává z generace na generaci. Ale znovu podotýkám, z neslyšících dětí je pouze 5–10 % těch, kteří získají kulturu od svých neslyšících rodičů.

V Česku se v klubech a spolcích pro neslyšící scházejí lidé především středního a staršího věku, mladí lidé volí pro setkání místa v jiných prostorech. V klubech se konají pravidelná setkání za účelem sociálního kontaktu, tedy posedět a popovídat si o událostech minulých dnů a předat si vzájemné zkušenosti a poznatky. Mezi takové organizace patří např. Česká unie neslyšících (Praha, Ostrava, Liberec, Kroměříž, Chodov, Brno, Ústí nad Labem, Zlín), Českomoravská jednota neslyšících, Svaz neslyšících a nedoslýchavých v České republice, Hradecký spolek neslyšících, Federace rodičů a přátel sluchově postižených, Národní centrum pro neslyšící, Oblastní unie neslyšících

Olomouc, Pražský spolek neslyšících, Centrum pro kulturu a vzdělávání neslyšících (D-centrum).¹⁸

V České republice vznikla v roce 1992 Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel (ASNEP), která sdružuje řádné a čestné členy. „Základním posláním ASNEP je umožňovat zástupcům subjektů pracujících ve prospěch sluchově postižených lidí nebo jejich rodičů, aby se pravidelně setkávali. Organizace zastupující občany různých sluchových vad a tedy i různých zájmů tak mají možnost navrhnout a připomínkovat předpisy, které mají ovlivnit život sluchově postižených občanů“ (ASNEP [online], cit. 4. 12. 2005). Dále jsou u nás kluby, které jsou zájmově zaměřené, převážně sportovní. Sportovní setkání neslyšících jsou tradicí nejen na regionální úrovni, ale i na úrovni mezinárodní. Mezi největší sportovní události neslyšících na celém světě patří deaflympiáda, která je obdobou olympiády slyšících. V Česku se sportovci sdružují ve sportovních klubech pro jednotlivá sportovní odvětví, zástupnou organizací všech sportovních klubů je Český svaz neslyšících sportovců. Dalšími zájmovými organizacemi jsou např. Automotoklub neslyšících Praha nebo Klub rybářů. Sportovní akcí, která má v Česku dlouholetou tradici, jsou Sportovní hry neslyšící mládeže. Každý rok se sjíždějí mladí lidé z celé republiky, aby změřili své síly v několika disciplínách, ale také aby se při společném sportování i dobře pobavili a popovídali si.

V posledních letech vznikají i rozličná nezávislá sdružení mladých neslyšících lidí, která jsou specificky zaměřena na určitou činnost, např. na výuku českého znakového jazyka, kulturu mladých neslyšících apod. Známé organizace tohoto druhu jsou např.: PEVNOST – České centrum znakového jazyka; SORDOS – Sdružení pro kulturu neslyšících; B.Y.D. – Klub mladých neslyšících; občanské sdružení Setkání.

Setkávání neslyšících při různých událostech patří neodmyslitelně k jejich životu. Některá setkání se v průběhu celého roku pravidelně opakují, některá se konají pouze u příležitosti významných dnů, svátků nebo výročí pořádající organizace či klubu. Mezi oblíbené aktivity patří např.: plesy, pálení čarodějnic, oslava Mezinárodního dne neslyšících, Mikulášská setkání, přehlídka tvorby ve znakovém jazyce Mluvící ruce, benefiční koncert Večer tříkrálový (mluvené slovo i písně jsou tlumočené do českého znakového jazyka), charitativní koncert Podepsáno srdcem (mluvené slovo i písně jsou tlumočené do českého

znakového jazyka), Miss neslyšících České republiky (dále i Evropy a světa). Tyto akce náleží mezi ty, na nichž se mohou setkat neslyšící z celé republiky. Neslyšící vždy uvítají jakoukoli možnost vzájemného setkání.

Na své akce se dlouho připravují a jsou ochotni jet i několik set kilometrů daleko, jen aby se znovu setkali se svými přáteli.

1.5 Umění neslyšících

„(...) umění neslyšících má původ ve specifických attributech jejich jazyka a kultury“ (Ladd, 2003, s. 48). Znakový jazyk je povahy vizuálně-motorické, a proto v minulosti bylo velmi obtížné tuto část kultury neslyšících zaznamenat a předat další generaci neslyšících lidí. V současném světě techniky je již předávání tohoto typu umění snazší.

Umění je mezi neslyšícími lidmi velmi rozšířené a má svou dlouholetou tradici. Na festivalech a přehlídkách je velká část programu naplňována právě jejich uměleckými vystoupeními.

Na tomto místě bych ráda upozornila na fakt, že český znakový jazyk je jazykem české komunity neslyšících. Jak jsem se již zmínila, užívání českého znakového jazyka bylo po dlouhou dobu zakazováno. V současné době si neslyšící lidé teprve zvykají, že jej mohou užívat v běžných situacích, a že dokonce mají na jeho užívání právní nárok. Stále jsou v jeho používání opatrní, jako by se báli, že budou za jeho užívání potrestáni. Jejich strach je asi oprávněný. V minulých letech čelili posměchu, že ukazují jako „opice“, či jiným podobným narážkám. Ve školách nebylo dovoleno užívat znakový jazyk vůbec – pokud kdokoli zákaz porušil, byl za to tvrdě trestán. Mladí lidé dnes již tento problém většinou nemají. Rádi si s českým znakovým jazykem hrají (vytvářejí příběhy, vtipy, karikatury...) a i tímto způsobem může vznikat umění založené na znakovém jazyce. Z výše uvedených důvodů je umění neslyšících u nás mladou záležitostí.

¹⁸ Organizace byly autorkou vybrány z internetových serverů www.asnep.cz, www.ruce.cz a www.ticho.cz.